

lems]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, Issue 32, pp. 952-102. Kyiv. [in Ukrainian].

21. Rybchynska, N. (2008). Zahalnoukrainskyi kharakter metabibliografii zakhidnoukrainskykh bibliografiv pershoi polovyny XX st. [The all-Ukrainian character of the metabibliography of the Western Ukrainian bibliographers of the first half of the twentieth century]. *Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoї biblioteki Ukrainy im. V. Stefanyka*, 1, 317-329. [in Ukrainian].

22. Promska, O. (Ed.). (2012). *Ukrainski metabibliografichni posibnyky (kinets XIX - pochatok XXI st.): nauk.-dopom. bibliohr.*

pokazhch. tretoho stupenia [Ukrainian bibliographic aids (the end of the nineteenth and early twenty-first centuries): scientific supplementary bibliographic index of the third degree]. Kyiv. [in Ukrainian].

23. Shvetsova-Vodka, H. M. (2017). Ukrainiska metabibliografiia [Ukrainian metabibliography]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Bibliotekoznavstvo, bibliohrafoznavstvo, knyhoznavstvo*, 22(1), 175-188. [in Ukrainian].

24. Yasynskyi, M. I. (1927). *Holovni momenty z istorii bibliohrafii* [Highlights from the history of bibliography]. Kyiv. [in Ukrainian].

Vitalina Shkarina,

Researcher, Vernadsky National Library of Ukraine

DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF NATIONAL METABIBLIOGRAPHIC MANUALS IN UKRAINE

The article deals with the questions of the national metabibliography as a part of the national bibliography of Ukraine. The stages of the development of the system of national metabibliographic manuals from its origin to the present are observed. The content of the concept «national bibliography» is derived. The system of current and retrospective accounting of sources of secondary information is distinguished. The state bibliographic registration manuals, which partially reflect bibliographical references, as well as publications that are completely metabibliographic, are analyzed. Separately, bibliographic textbooks of Ukrainian-speaking content and biobibliographic metabibliographic indexes are allocated. Attention is also drawn to other solid metabibliographic resources, including electronic ones, which serve as materials for national bibliophysical manuals. The metabibliographic manuals and databases of the Vernadsky National Library of Ukraine are characterized.

К е у о р д с: national bibliography of Ukraine, national bibliography of the second degree, national metabibliography, national metabibliographic manuals, metabibliographic resources.

Стаття надійшла до редакції 1.02.2018 р.

УДК 026:351(477)"20"

Олена Островська,

аспірант Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Мережа українських військових бібліотек: сучасний стан та перспективи входження в соціокомунікаційний простір

У статті досліджується мережа військових бібліотек України, розкриваються їхні функції, специфічні завдання, охарактеризовано бібліотечні ресурси, колекції документів. Проаналізовано сайти деяких сучасних військових книгозбірень та електронних бібліотек військової літератури, обґрунтовано необхідність розроблення типового сайту української військової бібліотеки.

К л ю ч о в і с л о в а: бібліотечна мережа оборонного відомства, функції українських військових книгозбірень, електронні ресурси військових бібліотек, типовий сайт військової бібліотеки.

Докорінним змінам, що відбуваються останніми роками в українському війську, його реформуванню, переоснащенню, відродженню великою мірою сприяють і бібліотечні установи.

Бібліотеки Збройних Сил України – невід’ємна складова бібліотечної справи країни. Військові бібліотеки роблять вагомий внесок у бібліотечно-інформаційне, освітнє та культурне обслуговування військовослужбовців в інтересах максимально повного задоволення їхніх інформаційних запитів, підвищення їхнього загальнотеоретичного, ідео-

логічного та культурного рівня, рівня військових знань, фахової та службової кваліфікації, бойової готовності, зміцнення військової дисципліни [10]. Сучасні військові бібліотеки вирішують специфічні завдання, пов’язані з особливостями військової служби своїх користувачів.

У липні 2002 р. наказом Міністра оборони України була чітко визначена бібліотечна мережа оборонного відомства [11]. У грудні 2013 р. побачило світ Положення про бібліотеки у Збройних Силах України, де уточнена мережа бібліотек, їх кла-

сифікація та функції [12]. Згідно з цим документом, військові бібліотеки поділяються на два типи:

публічні бібліотеки, що є універсальними бібліотечно-інформаційними, культурнопросвітницькими структурними підрозділами військових частин, закладів і установ;

спеціальні бібліотеки – освітні, наукові, науково-допоміжні підрозділи, перед якими поставлене завдання бібліотечно-інформаційного забезпечення освітньої, наукової, науково-дослідної діяльності військових частин, закладів і установ в інтересах розвитку військової теорії і практики, озброєння і військової техніки, професійної підготовки офіцерів.

До публічних бібліотечних установ належать бібліотеки будинків офіцерів, бібліотеки клубів військових частин, фонди художньої літератури бібліотек вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів. При деяких публічних бібліотеках сформовані фонди спеціальної літератури, виходячи зі специфіки, характеру та потреб діяльності військового закладу.

Функції центральної публічної бібліотеки виконує бібліотека Центрального будинку офіцерів Збройних Сил України, яка є науково-методичним центром для всіх бібліотек ЗСУ. Її місія – формування світогляду читачів у галузі військових наук, розвиток інтересів користувачів, пов'язаних з безпекою і обороноздатністю, а також суміжних з ними науками. Фонди цієї установи зберігають книги, журнали, навчальну літературу, спеціальні документи (стародруки, рукописи, фотографії, карти, військові нагороди, документи про життя військовослужбовців та ін.). Поряд з матеріалами з військової історії, обороноздатності країни і міжнародної безпеки, що становлять основу колекції, книгозбірня має великі збірки з таких галузей, як політологія, міжнародні відносини, управління, маркетинг, економіка, право, соціологія, педагогіка, психологія, філософія, релігієзнавство тощо.

До спеціальних бібліотек ЗСУ належать наукові бібліотеки, бібліотеки вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, довідкові бібліотеки, фонди довідкової або науково-технічної інформації установ і закладів Збройних Сил України. Їхні фонди орієнтовані на сприяння процесам навчання, підготовки і виховання військових кадрів, вони здійснюють інформаційну підтримку наукових досліджень у галузі національної оборони і безпеки, а також проводять велику культурно-просвітницьку роботу.

Центральною установою серед спеціальних бібліотек виступає бібліотека Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, яка організовує зберігання та використання навчальної, наукової літератури, надає консультативно-методичну допомогу, проводить навчально-методичні збори, семінари, видає методичні та бібліографічні посібники.

Наукові бібліотеки зобов'язані надавати ресурси і послуги, необхідні для роботи штабів і управлінь, готувати інформаційно-довідкові матеріали для службової діяльності. До таких установ відносяться бібліотеки:

- органів військового управління Збройних Сил України;
- науково-дослідницьких установ ЗСУ;
- науково-технічні військові бібліотеки установ і закладів;
- фонди науково-технічної інформації вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів.

До останніх належать, і науково-історичні бібліотеки, зокрема, військові бібліотеки музеїв МОУ, які дбайливо зберігають і поповнюють книжкові фонди, цінні колекції картографічних і фотографічних документів. Так, наукова бібліотека Національного військово-історичного музею України утримує і систематично комплектує книжковий фонд вітчизняної і зарубіжної військово-історичної, суспільно-політичної, мемуарної, музеєзнавчої, художньої і спеціальної літератури за профілем музею, виявляє, збирає, систематизує цінні книги, фондові матеріали, колекції журналів і газет, зібрання книг видатних воєначальників, рукописи спогадів ветеранів воєн та Збройних Сил, веде велику культурно-просвітницьку роботу.

Бібліотеки вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів за характером фондів та функціональним призначенням є універсальними бібліотеками. Вони забезпечують навчальною літературою, інформаційними, довідковими матеріалами навчальний процес, науково-дослідницьку, виховну роботу та повсякденну діяльність освітніх закладів. Їхні фахівці комплектують, організовують зберігання і використання загальнодоступних навчальних, методичних посібників, матеріалів наукових конференцій, дисертацій, рефератів і дипломних робіт, підготовлених у військовому виші, інших бібліотечних ресурсів, розробляють і видають методичні посібники за відповідним профілем.

Персонал бібліотек військових училищ та інститутів, прагнучи зробити навчальні програми більш змістовними, цікавими, не обмежуються при комплектуванні фондів тільки фаховою літературою. До бібліотечних ресурсів з урахуванням побажань користувачів та рекомендацій фахівців включаються видання з права, соціології, етнографії та мистецтва, художня література. Фонди бібліотек військових навчальних закладів вирізняються наявністю колекцій старовинних і цінних видань, багато з яких віднесені до національної культурної спадщини.

Довідкові бібліотеки та фонди довідкової інформації установ і закладів Збройних Сил України покликані забезпечувати необхідною спеціалізованою інформацією та документами за окремою дисципліною чи галуззю знань поточної діяльності установ і закладів Збройних Сил України, що не займаються навчальною та науковою діяльністю.

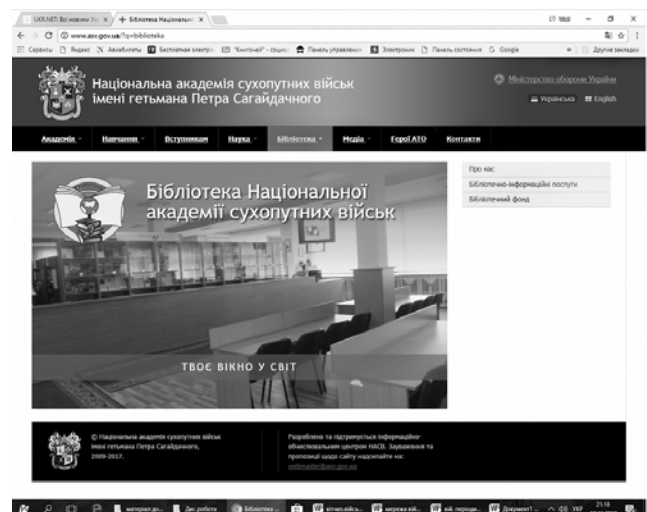
Особливе місце в мережі бібліотек Міністерства оборони України займають бібліотеки з обмеженим доступом, де зберігаються секретні видання, секретна науково-технічна документація, інші важливі документи, матеріальні носії інформації, які містять дані з обмеженим доступом. Персоналом ведеться їх ретельне зберігання, використання та перевірка наявності носіїв такої інформації відповідно до вимог законодавства у сфері захисту інформації з обмеженим доступом.

У книгосховищах військових бібліотек зберігаються сотні тисяч унікальних видань, військових документів, рукописні матеріали, карти, ноти, фотографії тощо. У зв'язку з цим актуальності набуває вивчення інформаційних ресурсів військових книгозбірень, розкриття перспектив їх розвитку, підвищення ефективності діяльності мережі, а саме використання бібліотечного фонду шляхом упровадження інноваційних технологій, розроблення універсальної моделі сучасного електронного інформаційного ресурсу та управління ним. Адже грамотно розроблена модель функціонування і розвитку інформаційних ресурсів військово-бібліотечної системи дала б змогу включити фонди військових бібліотек у сучасний соціокомунікаційний простір, піднести імідж військової бібліотеки в очах військовослужбовців усіх категорій, організувати широку пропаганду знань, залучити до бібліотечних фондів мережеві ресурси Інтернет, повноцінно використовувати інформаційно-освітній потенціал в сучасних суспільно-політичних умовах, зробити її привабливою не ли-

ше для військовослужбовців, а й для широкого кола читачів [8].

На наше переконання, ядром такої інформаційної системи має стати портал військових бібліотек України як сучасна форма реалізації інформаційно-комунікаційної функції бібліотек, максимально повного задоволення потреб користувачів XXI ст. Важливим сегментом такого порталу є предметно-орієнтований інтернет-навігатор ресурсів військової тематики. Зауважимо, сьогодні в Україні вже накопичено певний позитивний досвід створення сайтів військових бібліотек та електронних бібліотек військової літератури. Ось лише кілька прикладів.

Бібліотека Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (<http://www.asv.gov.ua/?q=biblioteka/>) [1] – своєрідна духовна скарбниця, невід'ємний складник інформаційної бази військового навчального закладу. Основне її завдання полягає у сприянні навчальному процесу та науковим дослідженням, забезпеченні збереження та поповнення бібліотечних фондів, їх комплексному розкриттю та доступності. Книгозбірня здійснює інформаційне та бібліотечно-бібліографічне обслуговування курсантів академії, офіцерів, професорсько-викладацького складу, військовослужбовців та працівників структурних підрозділів. Сьогодні це, по суті, інформаційно-довідковий центр на традиційних та електронних носіях інформації, який досяг реального покращення рівня обслуговування відвідувачів шляхом автоматизації робочих місць бібліотекарів та впровадження автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи «УФД/Бібліотека».

Сайт бібліотеки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

На сайті книгозбірня представлена трьома розділами: Про нас. Віртуальні книжкові виставки. Електронні ресурси. У локальній мережі Національної академії та у програмі «УФД/Бібліотека» розміщено різні бази даних.

Щорічно послугами бібліотеки користується понад 3 тис. відвідувачів, яким видається більше 190 тис. документів. Для зручності користувачів діє база даних «Електронний каталог книг», яка налічує понад 163 тис. записів документів та «Електронна картотека статей», що містить більше 7 тис. повнотекстових статей періодики. З цією інформацією можна ознайомитися у локальній мережі академії. Локальна комп'ютерна мережа об'єднує понад 400 комп'ютерів академії, 25 з яких надаються користувачам для доступу до Інтернету у двох читальних залах бібліотеки. До послуг відвідувачів Wi-Fi, доступ до електронних баз даних, десятки найменувань журналів та газет, електронні книги, сторінка бібліотеки на веб-сайті академії, де можна ознайомитися з віртуальними книжковими виставками.

Співробітники бібліотеки регулярно готують заходи, присвячені історичним постатям та знаменним подіям. На сайті академії в переліку віртуальних книжкових виставок можна ознайомитися з тематичними виданнями та науковими статтями, які сприяють поглибленому засвоєнню матеріалу.

Фонд книгозбірні є досить унікальним завдяки її військовому сегменту. Він налічує понад 205 тис. примірників документів, які розподілені за такими галузями знань:

- воєнна та військово-технічна література;
- суспільно-політична;
- технічна;
- природничий цикл;
- гуманітарний цикл;
- мистецтво та спорт;
- художня література.

Окрім того, у бібліотеці сформовано фонд власних видань академії, фонд авторефератів дисертацій, звітів НДР, фонд випускних робіт курсантів, базу даних «Електронна книга».

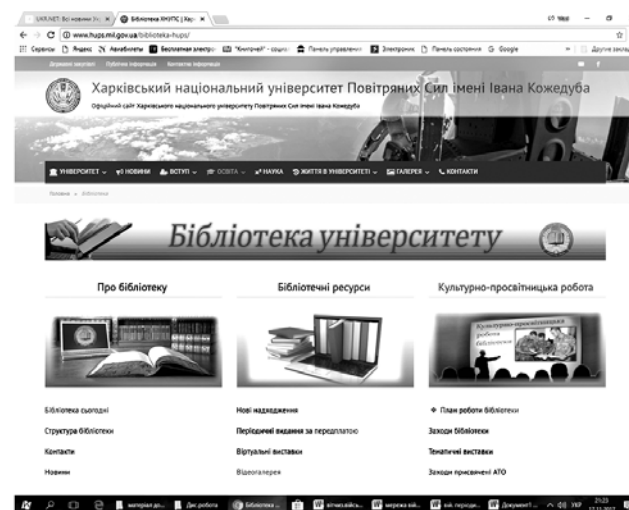
Гордістю бібліотеки є фонд рідкісної книги, який налічує 1055 примірників. Найстаріші друковані видання – це книга «Родословник Князей Великих и удельных родов» 1793 р. та «Образование древних народов» 1795 р. Є дуже цікаві й цінні книжки, видані у XIX – на початку XX ст. Серед них енциклопедичні словники Брокгауза та Ефрона, Граната, прижиттєві видання відомих письменників М. Гоголя, А. Чехова та ін.

Важливий складник бібліотечного фонду – періодика: майже 85 найменувань періодичних видань різних років, у т. ч. газети, видані під час Другої світової війни.

Фахівці бібліотеки активно працюють над створенням електронних копій навчальної літератури у зручному форматі оцифрування книг DJVU. На сервер бібліотеки вже завантажено понад півтори тисячі електронних версій видань. Зусилля працівників спрямовуються на подальше впровадження електронних технологій, що дає змогу розширити репертуар послуг і покращити їх якість.

Головне завдання бібліотеки **Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба** (<http://www.hups.mil.gov.ua/biblioteka-hups/>) [2] – забезпечення повного, якісного та оперативного бібліотечно-бібліографічного, інформаційного обслуговування курсантів, студентів, науково-педагогічних працівників, інших категорій читачів відповідно до їх інформаційних запитів.

У штаті установи нині 29 працівників: завідувач бібліотеки, 4 провідних бібліотекаря, 2 бібліографи, 21 бібліотекар, адміністратор системи. Читальні зали оснащені сучасними комп'ютерами, які мають доступ до мережі Internet та ІКС Moodle.

Сайт бібліотеки Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Сайт книгозбірні презентовано рубриками: Бібліотека сьогодні (Структура бібліотеки. Контакти. Новини). Бібліотечні ресурси (Нові надходження. Періодичні видання за передплатою. Віртуальні виставки. Відеогалерея). Культурно-просвітницька робота (План роботи. Заходи бібліотеки. Тематичні виставки. Заходи, присвячені АТО). Зміст сайту органічно доповнюють численні фотографії.

Фонд книгозбірні нині становить 674 862 примірники і є універсальним. Це зібрання творів з військових наук, стратегії і тактики ведення воєн та бойових дій, з історії воєнного мистецтва, з військової техніки, озброєння військ. Неабияк повно в фондах представлені видання з авіаційної техніки, озброєння військ протиповітряної оборони, ракетних та радіотехнічних військ. Немало літератури з гуманітарних питань, природознавства, математики, мовознавства тощо. Фонд наукової, навчальної та довідкової літератури нараховує 642 734 прим.; фонд рідкісних книг, рукописів, архіву – 19463 прим.; фонд стандартів – 9427 прим.; фонд періодичних видань – 3238 прим.

Серед рідкісних книг переважають видання XIX ст. Серед них варто виокремити «Очеркъ современнаго состоянія артилеріи» (1882), «Енциклопедія военныхъ и морскихъ наукъ» (1883–1893), «Энциклопедическій словарь» Ф. А. Брокгауза, И. А. Ефронъ (1890–1904), «Сборникъ новѣйшихъ свѣдѣній о вооруженныхъ силахъ европейскихъ и азиатскихъ государствъ» (1900), «Военная енциклопедія» (1911–15) тощо. З метою збереження найбільш цінних, рідкісних книг упродовж 1993–1994 рр. був сформований фонд РКРА, який складається з рідкісних книг, рукописів, архіву. До складу фонду також увійшли депоновані рукописи.

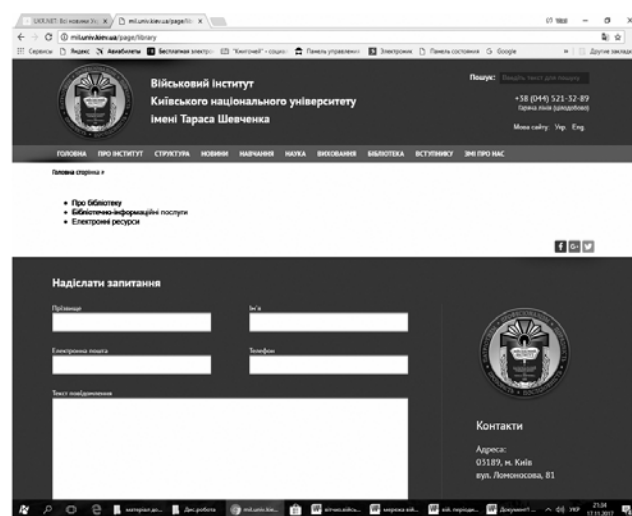
В архіві бібліотеки зберігається продукція друкарні університету, звіти з науково-дослідних робіт, дисертації, навчальні плани та програми. Режим зберігання фонду рідкісних книг, рукописів та архіву відповідає усім нормативним вимогам. Працівники бібліотеки ретельно бережуть цінні книжкові фонди і водночас дають читачам можливість ознайомитися з унікальними науковими розробками, над якими працювали та продовжують працювати наукові колективи ХНУПС.

Історія бібліотеки **Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка** (<http://www.mil.univ.kiev.ua/page/lib/44>) [3] розпочалася з невеликої книгозбірні військової літератури часів започаткування військової підготовки у Київському університеті. І нині вона є невід’ємною складовою інформаційної бази військового навчального закладу.

Сьогодні бібліотека – це сучасний інформаційний, культурний, освітній підрозділ Військового інституту, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації. Головним завданням цього підрозділу є задоволення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, куль-

турних та інших потреб користувачів бібліотеки, підвищення їх загального, теоретичного, культурного рівня, рівня військових знань, фахової та службової кваліфікації.

Сучасний стан розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів у бібліотеці Військового інституту характеризується поєднанням традиційних форм обслуговування з можливостями автоматизованої інформаційно-бібліотечної системи «УФД/Бібліотека», на базі якої функціонує електронний каталог, що забезпечує багатоаспектний пошук документів бібліотечного фонду. На сьогодні доступ до електронного каталогу став можливий у локальній мережі Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Сайт бібліотеки Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка

На сайті бібліотеки розміщено інформацію про ресурси книгозбірні, контакти, структуру, розпорядок її роботи, який можна завантажити у форматі pdf, перелік періодичних видань за передплатою.

Головними елементами інфраструктури книгозбірні є:

Читальний зал – інтелектуальний центр, де фахівці своєї справи надають консультативну допомогу курсантам і викладачам під час роботи з традиційним та електронним каталогом бібліотеки, пошуку необхідної літератури. Читальний зал оснащений комп'ютерами для пошуку та замовлення необхідних видань в електронному каталозі. Для користувачів обладнані комп'ютеризовані робочі місця з доступом до мережі Інтернет.

Книгосховище призначене для зберігання книг та періодичних видань. Нині тут зберігається близько 35 тисяч примірників. Домінує серед документів

навчальна література (до 80 %). Широко представлена також довідкова та нормативна література (3,5 тисяч прим.). Особливо розміщено фонд видань з грифом «Для службового користування». Більшу частину фонду становить військова, військово-технічна література, а також навчальні посібники та підручники з гуманітарних та суспільних наук (мовознавства, історії, філософії, економіки, права, педагогіки, психології, етики, естетики тощо). Є у фонді видання з історії культури, мистецтва, економіки, спорту, твори видатних вітчизняних та зарубіжних майстрів художнього слова.

Абонемент. Один з провідних підрозділів з обслуговування користувачів бібліотеки. Щорічно універсальними інформаційними ресурсами бібліотеки користується майже 2 тисячі курсантів, видається близько 39 тисяч документів.

Книгозбірня Інституту пропонує цілу низку бібліотечно-бібліографічних та інформаційних послуг:

- надання інформації про склад бібліотечних фондів за допомогою традиційного довідково-пошукового апарату бібліотеки та електронного каталогу;
- надання літератури для тривалого користування на абонементі;
- надання видань для тимчасового користування в читальному залі бібліотеки;
- надання доступу до повнотекстових ресурсів бібліотеки (книг, підручників, навчально-методичних посібників тощо);
- надання консультаційної допомоги з пошуку та вибору необхідної інформації;
- навчання основам бібліотечно-бібліографічної грамотності;
- бібліографічне редагування списків до рефератів, бакалаврських, магістерських, курсових, дипломних робіт;
- індексування і систематизація документів за системою ББК, УДК;
- доступ до мережі Інтернет.

У бібліотеці функціонують такі каталоги та картотеки:

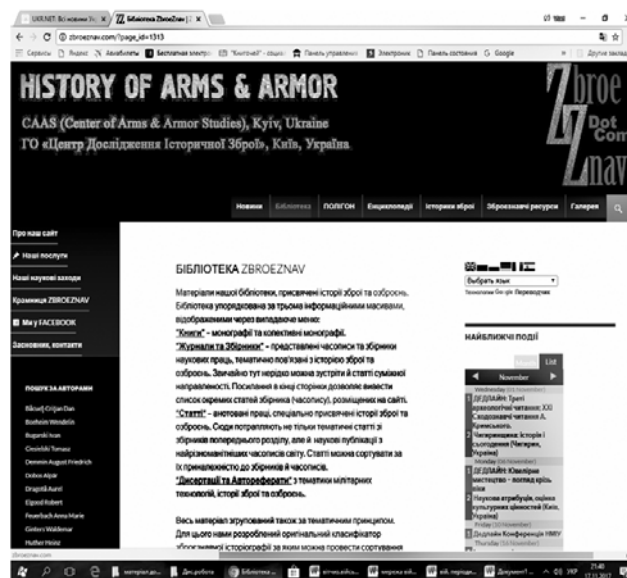
- електронний каталог, обсяг якого більше 25 тисяч записів;
- систематичний каталог;
- картотека газетних і журнальних статей;
- тематична картотека художніх творів;
- картотека видань Військового інституту;
- картотека нових надходжень.

З електронних ресурсів варто виокремити електронний каталог, який містить бібліографічні записи

на різні види документів: монографії, періодичні видання, збірники наукових праць, підручники і навчальні посібники, довідники, електронні ресурси (CD-ROM, дискети тощо), навчально-методичні посібники; забезпечує доступ до повнотекстових ресурсів і віддалених ресурсів Інтернет; пропонує різноманітні види пошуків.

З електронних текстів, до яких найчастіше звертаються курсанти, на увагу заслуговують такі: бібліотека ВКНУ; підручники, навчальні посібники, курси лекцій; словники; монографії; Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (військово-спеціальні науки); Збірник наукових праць Військового інституту; тези доповідей конференцій; газета «Універсент».

Важливе місце в мережі вітчизняних військових електронних бібліотек займає **Бібліотека ZbroeZnav** (http://zbroeznav.com/?page_id=1313) [4]. Її сайт містить матеріали, присвячені історії зброї та озброєнь. Він упорядкований за трьома інформаційними масивами, відображеними через випадаюче меню:

Сайт Бібліотеки ZbroeZnav

Книги – індивідуальні та колективні монографії. Журнали та збірники – часописи, збірники наукових праць, тематично пов'язані з історією зброї та озброєнь. Нерідко тут можна зустріти й статті з суміжних галузей. Посилання в кінці сторінки дасть змогу вивести список окремих статей збірника (часопису), розміщених на сайті.

Статті – ановані праці, спеціально присвячені історії зброї та озброєнь. Сюди потрапляють не тільки тематичні статті зі збірників попереднього

розділу, а й наукові публікації з різних часописів світу. Статті можна сортувати за їх приналежністю до збірників й часописів.

Дисертації та автореферати з тематики мілітарних технологій, історії зброї та озброєнь.

Можливий пошук інформації за категоріями в розділах «Книжки», «Дисертації та Автореферати», а саме:

- Альбом.
- Археологічні зброєзнавчі дослідження.
- Бойові мистецтва, військова тактика, військова антропологія.
- Військова техніка та оснащення.
- Довідкові видання (у т. ч. словники) зі зброєзнавства та військової історії.
- Захисне спорядження.
- Зброярське виробництво.
- Каталоги колекцій та виставок.
- Клеймівники великі (спеціалізовані видання).
- Клеймівники малі (як додаток).
- Міждисциплінарна проблематика у зброєзнавстві (гуманітарні науки у т. ч. спеціальні історичні дисципліни та військова історія).
- Методологія та історія зброєзнавства, посібники і навчальні матеріали.
- Міждисциплінарна проблематика у зброєзнавстві (природничі й точні науки).
- Наставови щодо використання зброї, військові статuti.
- Особиста зброя (спеціальні студії).
- Популярне видання, спрощений виклад матеріалу.
- Проблеми зброєзнавства та колекціонування у криміналістиці та юриспруденції.
- Реставрація та реконструкція.
- Ручна невро-балістична зброя та спорядження.
- Ручна вогнепальна зброя та спорядження.
- Термінологічні словники малі (як додаток).
- Фортифікаційні споруди.
- Холодна зброя та спорядження.

На сайті уможливлене сортування матеріалів за регіоном дослідження. Результат пошуку в цьому випадку буде зведений до праць, які тематично зосереджені саме на дослідженні регіонального матеріалу.

Сортувати матеріали можна також за прізвищами авторів (користувач отримує спільний перелік книг і статей). Для цього потрібно клікнути по прізвищу автора у заголовку матеріалу, або в бічному меню ліворуч. На сайті також працює пошукова система, яка дає змогу відразу віднайти потрібну публікацію або автора.

Частина матеріалів доступна для негайного завантаження у популярних форматах – PDF, DJVU, DOC, DOCX, RTF. Окремі статті та часописи представлені у вигляді галерей зображень. Для книжок, які є у продажу, додано гіперпосилання на Крамницю Zbroye Znav.

Українські фахівці, розробляючи сучасні підходи до побудови військово-бібліотечних ресурсів активно використовують досвід своїх зарубіжних колег. Йдеться, зокрема, про напрацювання **Military Education Research Library Network (MERLN) (Військова науково-освітня бібліотечна мережа)** <http://www.inf.pims.org:8000/> [5].

MERLN – це консорціум науково-дослідних бібліотек з військової освіти, які працюють разом, щоб забезпечити доступ до різних ресурсів, піднести ефективність використання напрацювань дослідників, військових фахівців-практиків. Веб-сайт MERLN підтримується співробітниками бібліотек Національного університету оборони у Вашингтоні.

На сайті цієї установи представлено комбіновані онлайн-каталоги восьми найбільших бібліотек департаментів міністерства оборони США, академічних та інститутських бібліотек.

Сайт Військової науково-освітньої бібліотечної мережі (США)

Бібліотека MERLN доступна для всіх, вона має низку ресурсів, призначених для підтримки навчальних програм військових навчальних закладів, зокрема:

- посібники по темах стратегії національної безпеки, тероризму та родинної безпеки;
- пошукову повнотекстову базу даних зі стратегій національної безпеки США;
- доступ до військових журналів, опублікованих професійними військовими установами;
- цифрові колекції, що містять історичні документи та урядові доповіді;

- колекцію бюлетенів з оборони з більш ніж 80 країн як англійською мовою, так і мовою оригіналу; попередні видання також доступні.

Працівники бібліотек Військово-Морських Сил України у своїх інноваціях найчастіше орієнтуються на накопичений досвід **Navy Libraries – Navy MWR (Бібліотеки ВМФ США)** <http://www.navy.mwr.org/libraries/> [6].

У рамках Загальної бібліотечної програми військово-морського флоту (ЗБП ВМФ) пропонується широкий спектр книг, періодичних видань, комп'ютерних ресурсів та програм, які розширюють можливості навчальних досліджень і рекреаційного читання. ЗБП ВМФ підтримує всі загальні бібліотеки на флоті, у т. ч. понад 300, що на плаву, і на 30 на берегових локаціях. ЗБП ВМФ також оснащує нові кораблі бібліотеками і забезпечує підтримку військових місій у Команді Уніфікованого Тихоокеанського регіону. ЗБП ВМФ співпрацює з Navy Knowledge Online (НКО), щоб безкоштовно скачувати аудіокниги, електронні книги, довідкові матеріали і практичні тести безкоштовно для моряків і морських піхотинців.

Що важливо, бібліотечні центри мультимедійних ресурсів (БЦМР) використовують компактну цифрову технологію для збільшення фондів бібліотек на плаву, даючи змогу зберігати матеріали для читання на комп'ютерних носіях і забезпечувати електронну пошту і підключення до Інтернету. Ця технологія підтримує доступ до акредитованих освітніх програм, які дають змогу членам екіпажу скористатися наявними можливостями розширеної освіти. Командний склад,

матроси позитивно оцінюють доступність комп'ютерів та підключення до Інтернету в БЦМР як важливий компонент інформаційного обслуговування особового складу на судах.

Сайт бібліотеки ВМФ США презентує програми: Берегові бібліотеки; Програма літнього читання DoD для всіх служб; Підтримка бібліотеки Брига – книги у м'якій обкладинці надаються трьома консолідованими бригами Мирамар, Чарльстоні Чесапик; Підтримка військової місії – книги в м'якій обкладинці і журнали, які надаються більш ніж 25 відділенням бібліотеки, що перебувають під юрисдикцією Тихоокеанського командування; Флотські бібліотеки – підтримка книгами у м'якій обкладинці бібліотек кораблів класу USS і кораблів класу USNS, укомплектованих військовослужбовцями; Зарубіжна підтримка на випадок непередбачуваних обставин – відвідувачі можуть замовити ноутбуки, довідкові колекції Джейн, Playaways (автономні аудіокниги), а також колекції DVD для особистого використання; Нова екіпіровка корабля / допоміжної бібліотеки – при фінансуванні від NAVSEA кожен новий корабель, підводний човен оснащуються бібліотекою, що складається з ноутбуків, книг з твердою обкладинкою, книг з м'якою обкладинкою, журналів, Playaways, DVD, невеликої електроніки, ігор та інших матеріалів, які визначаються персоналом судна.

З кожним роком поглиблюється співпраця українських військових бібліотек з **Royal Danish Defense College (RDDC) (Данський Королівський коледж оборони)** <http://www.fak.dk/fbc/Pages/default.aspx> [7]. Бібліотечний центр коледжу є науково-технічною бібліотекою й поділяється на два відділи: один у Сванемьольленсе Касерне, котрий зосереджений на підтримці наукових досліджень, а другий в Кастеллетській фортеці, де бібліотека має навчальні приміщення як для курсантів, так і для цивільних студентів.

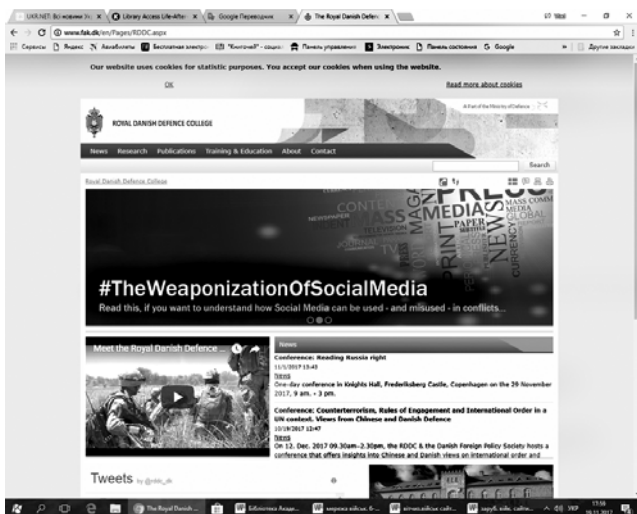
Бібліотечний центр тісно співпрацює з трьома військовими академіями, викладачами, вченими, пов'язаними з магістерськими дослідженнями у військовій справі. Фонди центру регулярно поповнюються новою актуальною літературою з військової тематики. Також є великий каталог відповідних електронних ресурсів, до якого можна одержати доступ з власної домашньої сторінки бібліотеки.

Співробітники бібліотеки підтримують творчі контакти з іншими відділами RDDC, задовольняючи потреби й вимоги користувачів щодо

Сайт бібліотеки Військово-морського флоту США

відповідних національних стандартів і досліджень на міжнародному рівні.

Сайт Данського Королівського коледжу оборони

На данськомовному веб-сайт бібліотеки є: Пошук і бронювання; Розширений пошук; Корисні посилання; Алфавітний список; Нормативні документи й довідники; Нові книги; Зарубіжні статті; Огляди журналів; Новини; Дослідницька база та ін.

Можна з певністю констатувати, що залучаючи зарубіжний досвід, вітчизняні фахівці дедалі глибше усвідомлюють необхідність вироблення типової моделі сайту української військової бібліотеки, яка має стати вузловою одиницею порталу військових бібліотек України та їх інтегрованого електронного мережевого ресурсу.

З урахуванням наших реалій основними інформаційними блоками типового сайту, на наш погляд, мають стати такі: Структура бібліотеки; Послуги; Новини та події; Ресурси; Фонди та колекції; Каталог; Нові надходження; Тематичні виставки; Електронний каталог; Електронна бібліотека; Корисні посилання тощо. Безперечно, ця тема потребує поглибленого дослідження, системного аналізу, більш повного розкриття унікальних фондів військових книгозбірень, забезпечення вільного до них доступу, розроблення комфортних механізмів пошуку інформації та її ефективного використання.

Бібліографічні посилання

1. *Бібліотека Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного*. URL: <http://www.asv.gov.ua/?q=biblioteka/>
2. *Бібліотека Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба*. URL: <http://www.hups.mil.gov.ua/biblioteka-hups/>

3. *Бібліотека Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. URL: <http://www.mil.univ.kiev.ua/page/lib/44>

4. *Бібліотека ZbroeZnav*. URL: http://zbroeznav.com/?page_id=1313

5. *Military Education Research Library Network (MERLN)*. URL: <http://www.inf.pims.org:8000/>

6. *Navy Libraries – Navy MWR*. URL: <http://www.navymwr.org/libraries/>

7. *Royal Danish Defense College*. URL: <http://www.fak.dk/fbc/Pages/default.aspx>

8. Боровик Т. Військово-бібліотечний роман, або слово про полиці книжкові. *Військо України*. 2005. № 10. С. 38–39.

9. Ивановский А. А. Концепция типового сайта научной библиотеки, входящей в структуру БЕН РАН. *Библиосфера*. 2015. № 1. С. 85–86.

10. Кочетков В. М. Бібліотеки ЗСУ: сучасний стан і перспективи розвитку. *Професійний бібліотечний рух: назустріч змін бібліотечно-інформаційного середовища*: зб. ст. наук.-практ. конф. "Професійний бібл. рух: назустріч змін бібл.-інформ. середовища" / Укр. бібл. асоціація, Публ. б-ка ім. Лесі Українки м. Києва; [гол. редкол.: В. С. Пашкова]. К., 2001. С. 55–58.

11. *Положення про бібліотеки у Збройних Силах України*: затв. наказом Міністра оборони України 01 лип. 2002 р. № 218. К., 2002. 49 с.

12. *Положення про бібліотеки у Збройних Силах України*: затв. наказом Міністра оборони України 26 груд. 2013 р. № 916. К., 2013. 19 с.

References

1. *Biblioteka Natsionalnoi akademii sukhoputnykh viisk imeni hetmana Petra Sahaidachnoho* [Library of the Hetman Petro Sagaidachny National Academy of Army]. Retrieved from <http://www.asv.gov.ua/?q=biblioteka/> [in Ukrainian].

2. *Biblioteka Kharkivskoho natsionalnoho universytetu Povitrianykh Syl imeni Ivana Kozheduba* [Library of Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University]. Retrieved from <http://www.hups.mil.gov.ua/biblioteka-hups/> [in Ukrainian].

3. *Biblioteka Viiskovoho instytutu Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka* [Library of the Military Institute of Kyiv National Taras Shevchenko University]. Retrieved from <http://www.mil.univ.kiev.ua/page/lib/44> [in Ukrainian].

4. *Biblioteka ZbroeZnav* [Library ZbroeZnav]. Retrieved from http://zbroeznav.com/?page_id=1313 [in Ukrainian].

5. *Military Education Research Library Network (MERLN)*. Retrieved from <http://www.inf.pims.org:8000/>

6. *Navy Libraries – Navy MWR*. Retrieved from <http://www.navymwr.org/libraries/>

7. *Royal Danish Defense College*. Retrieved from <http://www.fak.dk/fbc/Pages/default.aspx>

8. Borovyk, T. (2005). *Viiskovo-bibliotechnyi roman, abo slovo pro polutsi knyzhkovi* [Military-librarianship novel, or the word about the bookshelves]. *Viisko Ukrainy*, 10, 38-39. [in Ukrainian].

9. Ivanovskii, A. A. (2015). *Kontsepsiia tipovogo sayta nauchnoi biblioteki, vkhodyaschei v strukturu BEN RAN* [The concept of a standard site of the scientific library, which is part of the structure of the BEN RAS]. *Byblyosfera*, 1, 85-86. [in Russian].

10. Kochetkov, V. M. (2001). *Biblioteky ZSU: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku* [Libraries of the AFU: current state and development prospects]. *Profesiyni bibliotechni rukh: nazus-*

trich zminam bibliotechno-informatsiinoho seredovyscha [Professional Library Movement: Towards Changes in the Library and Information Environment]. pp. 55-58. Kyiv. [in Ukrainian].

11. Ministerstvo obrony Ukrainy (2002). *Polozhennya pro biblioteku u Zbroynykh Sylakh Ukrainy: zatv. Nakazom Ministra obrony Ukrainy 01 lyp. 2002 r. № 218* [Regulation of the Library

in the Armed Forces of Ukraine dated July 1, 2002 № 218]. Kyiv. [in Ukrainian].

12. Ministerstvo obrony Ukrainy (2013). *Polozhennya pro biblioteku u Zbroynykh Sylakh Ukrainy: zatv. Nakazom Ministra obrony Ukrainy 26 hrud. 2013 r. № 916* [Regulation of the Library in the Armed Forces of Ukraine dated December 26, 2013 № 916] Kyiv. [in Ukrainian].

Olena Ostrovska,

Graduate Student, Vernadsky National Library of Ukraine

THE NETWORK OF UKRAINIAN MILITARY LIBRARIES: THE CURRENT STATE AND PROSPECTS OF ENTRY IN THE SOCIAL COMMUNICATIVE SPACE

The article investigates a network of military libraries, reveals their features, functions, specific tasks, describes library resources, collection of documents. The sites of some modern military books collections and electronic libraries of military literature are analyzed, the necessity of developing a typical site of the Ukrainian military library is substantiated.

The site should become an organic part of the library. With its successful development, military libraries can seriously declare themselves as full participants in the information communications system of tomorrow.

К е у о r d s: libraries of the network of the defense department, functions of military libraries, electronic resources of military libraries, a typical site of the military library.

Стаття надійшла до редакції 8.02.2018 р.